

7. MY, MŁODZIEŻ

➤ Jak myślicie, które z waszych planów życiowych macie szansę zrealizować, a które z nich pozostaną w sferze marzeń?

MŁODE JEST WAŻNE

O młodzieży mówi się często tak jak o grupie społecznej: młodzież stawia sobie jakieś cele, ma taki to a taki system wartości, młodzieży podoba się to, a nie podoba tamto itp. Młodzież nie jest jednak grupą w sensie, o jakim była mowa w poprzednich rozdziałach, jest natomiast jedną z ważniejszych **kategorii społecznych**, czyli zbiorem ludzi mających ze sobą coś wspólnego. Z perspektywy nastoletniego członka społeczeństwa niewątpliwie najważniejszą dużą grupą społeczną jest jego **pokolenie**. Pokolenie z natury rzeczy jest nieformalną i płynną zbiorowością osób urodzonych mniej więcej w tym samym czasie i mających podobne doświadczenia życiowe. Za rzeczników swojego pokolenia młodzież uważa często wykonawców ulubionego gatunku muzyki. Choć między młodymi ludźmi w społeczeństwie nie występują ani formalne, ani nieformalne więzi, i choć młodzi mieszkańcy wsi i wielkomiejskich blokowisk mają zwykle zupełnie różne doświadczenia społeczne, młodzież w wielu sprawach zdaje się mimo wszystko mówić jednym głosem. Głosu tego mniej lub bardziej uważnie słuchają dorośli, jakkolwiek sami woliliby oczywiście mówić w imieniu młodych – wiedzą przecież lepiej, co dla ich pociech jest najlepsze.

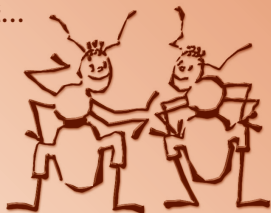
Traktując nawet z przymrużeniem oka wygłaszane natrętnie zapewnienia, że młodzież jest przyszłością i nadzieją narodu, trzeba jednak przyznać, iż jest w nich ziarno prawdy. To właśnie dzisiejsza młodzież będzie przecież w dużej mierze odpowiedzialna za warunki życia ludzi będących dziś w sile wieku, kiedy ci wycofają się już z aktywnego życia publicznego. Czy pamiętać będzie wtedy o remoncie ławek w parkach i niskopodłogowych autobusach? Nie przypadkiem instytucje wychowawcze w każdym społeczeństwie tyle wysiłku wkładają we wpajanie poszanowania dla starszych.

O znaczeniu młodzieży nie można jednak myśleć wyłącznie w kontekście społeczeństwa

następnych dziesięcioleci. Młodzież ma dziś już bowiem w swoim ręku ważny atut. W społeczeństwie nowoczesnym – inaczej niż w społeczeństwie tradycyjnym – zmiany zachodzą wyjątkowo szybko, stąd też starsi ludzie mają zrozumiałe kłopoty z dostosowaniem się do nowych realiów życia. Młodzież w ogóle uczy się szybciej, zwłaszcza korzystania z nowoczesnej **techniki**, która rewolucjonizuje nie tylko sferę pracy, ale też każdą dziedzinę codziennego życia. Młodzi ludzie na ogół podchodzą do nowych wynalazków z entuzjazmem, starsi – z ociąganiem lub wręcz niechęcią (i mają oczywiście swoje racje).

U nas młode mrówki potrafią posługiwać się komputerem, a stare tylko do niego wchodzić...

Dlatego też już dziś wielu rzeczy ludzie starsi mogą uczyć się od młodych, nieobciążonych zdezaktualizowaną wiedzą i mentalnymi nawykami – obsługa komputera może być tego przykładem. Proces ten niewątpliwie ulegnie jeszcze nasileniu, choć zapewne nie skończy się któregoś 1 czerwca przejęciem władzy przez parlament dziecięcy – wiedza techniczna nie zastąpi doświadczenia i umiejętności wydawania dojrzałych sądów.

Młodzież, mimo iż w zasadzie nie ma własnych dochodów, jest też ważną **grupą konsumentów**. To do niej kierowana jest znaczna część reklam; patrząc na nie, można odnieść wrażenie, że niektóre produkty, nawet te drogie (telefony komórkowe), są niemal atrybutami młodości. Młodzież ciągle szukająca swojego stylu jest też bardziej podatna na modę i łatwiej ulega perswazji specjalistów od marketingu. Wielkie korzyści odnosi z tego nie tylko branża odzieżowa, ale też producenci sprzętu sportowego, wytwórnie płytowe, oficyny wydawnicze czy nawet kawiarnie i puby.

Z Ż Y C I A W Z I Ę T E

Amerykański antropolog kultury Ralph Linton prowadził badania nad wzajemnym oddziaływaniem kultury i osobowości. Uważał on, że kultura jest „konfiguracją wyuczonych zachowań i ich rezultatów, których elementy składowe są wspólne dla członków danego społeczeństwa i przekazywane w jego obrębie” z pokolenia na pokolenie.

Wiek młodzieńczy pod pewnymi względami fizjologicznymi różni się od dzieciństwa i od wieku dojrzałego. Dla badaczy osobowości techniki radzenia sobie z tym faktem, jakie rozwinęły rozmaite społeczeństwa, są niezmiernie interesujące, zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę nikłe sukcesy towarzyszące naszym wysiłkom w tym kierunku. W społeczeństwach, które uznają młodzież za odrębną kategorię i wyznaczają jej czynności stosownie do jej warunków, okres ten przemija bez lub z bardzo niewielkim stresem i szok dla osobowości przy przejściu od ról dziecięcych do ról życia dorosłego jest nieznaczny. Społeczeństwa, które raczej ignorują szczególne właściwości wieku młodzieńczego, mają do wyboru dwa sposoby radzenia sobie z tą sytuacją. Mogą rozszerzać kategorię wieku dziecięcego, przypisywane jej postawy i wzory jawnego zachowania, tak by obejmowały młodzież, albo też włączać młodzież do młodszych grup wieku kategorii dorosłych. W obydwu przypadkach młodzież stanowi problem dla siebie i dla innych. Jeśli oczekuje się od młodzieńca, że będzie przestrzegał dziecięcych wzorów posłuszeństwa i zależności, to albo stanie się on złym dzieckiem, zbuntowanym przeciw autorytetowi, albo też poddaje się i utrwała w sobie te wzory tak mocno, że w przyszłości dozna wielkich trudności, gdy będzie podejmował odpowiedzialność i inicjatywy osoby dorosłej. Jeśli zaś oczekuje się, że od momentu dojrzwania będzie postępował wedle wzoru dorosłych, poczuje się zmuszony do takich form zachowania, które w najwyższym stopniu nadwerężają jego możliwości lub nawet je przekraczają. Chociaż społeczeństwo formalnie może zaliczać go do mężczyzn, przez długi czas będzie pozostawał drugorzędnym członkiem tej kategorii, mniej wartościowym w porównaniu z innymi jej członkami, a będzie wskutek tego podlegał wszelkiego rodzaju frustracjom. Istnieje chyba tylko jedna możliwość gorsza od tych obydwu metod, mianowicie to, co my robimy, pozostawiając społeczną rolę młodzieży wątpliwą. Od młodzieży żądamy na przemian dziecięcego posłuszeństwa i uległości oraz inicjatywy i brania na siebie odpowiedzialności idących w parze z pozycją dorosłych. Rezultaty takiego niekonsekwentnego traktowania są nazbyt dobrze znane wszystkim, którzy studiowali psychologię osobowości, by je tu jeszcze omawiać.

Ralph Linton, *Kulturowe podstawy osobowości*, Warszawa 2000, s. 135

Podaj przykłady sprzecznych oczekiwań dorosłych wobec młodzieży.

WARTOŚCI I IDEAŁY

Gdybyśmy chcieli wyrobić sobie pogląd na to, jaka jest współczesna młodzież, oglądając wyłącznie kierowane do niej reklamy, moglibyśmy odnieść wrażenie, że w najlepszym przypadku jest ona zbiorowością bezmyślnych użytkowników elektronicznych gadżetów. Zróżnicowanie stylów życia i wartości wśród młodzieży jest jednak znacznie większe niż zróżnicowanie markowych spodni. Wielu młodych ludzi angażuje się w działalność społeczną; jedni robią to regularnie, inni przy okazji takich wydarzeń jak Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Zarówno w Polsce, jak w innych krajach **wolontariat** w dużej mierze opiera się na ludziach młodych. Po latach zastoju odrodził się **ruch skautowski** (harcerski), nadal też działają religijne grupy ruchu Światło-Życie, które w latach osiemdziesiątych były jedyną legalną konkurencją dla harcerstwa nadzorowanego przez komunistyczne władze. Młodzi ludzie angażują się też – choć już w znacznie mniejszym wymiarze – w życie polityczne i wnoszą do niego ideowe zaangażowanie. Dorośli często nie zdają sobie sprawy, o ile uboższe byłoby życie publiczne bez młodego pokolenia.

Wbrew potocznym przekonaniom, młodzi ludzie w dużej mierze podzielają wartości swoich rodziców. Nastawieni są co prawda bardziej **indywidualistycznie** i większą wagę przywiązują do posiadania pieniędzy, ale to „**spieniężenie świadomości**” (według określenia socjolog Mirosławy Marody) stało się udziałem całego społeczeństwa polskiego. W raporcie z przeprowadzonego w 2016 roku sondażu autorzy wyróżnili trzy charakterystyczne typy młodzieży:

- Młodzież nastawiona **na naukę** i oczekująca **akceptacji**. Dla tych młodych ludzi ważne jest, by mieć dobre stopnie i możliwość dalszej nauki, przynosić dumę rodzicom i być lubianym przez nauczycieli, a także mieć dobrych kolegów.
- Młodzież o upodobaniach **zabawowych i konsumpcyjnych**. Ci z kolei chcieliby modnie się ubierać i mieć czas na zabawy i rozrywki w towarzystwie kolegów, którzy ich lubią; ważne jest też dla nich otrzymywanie kieszonkowego.
- Młodzież o potrzebach **imponowania, sukcesu i posiadania**. Dla tej grupy młodych ludzi bardzo liczą się natomiast sprawność i siła fizyczna, posiadanie ładnego mieszkania i pieniędzy oraz odnoszenie sukcesów w jakiejś dziedzinie.

Czy są to wartości i ideały zupełnie obce ludziom dorosłym?

▲ Liderzy i liderki są wśród nas. Na zdjęciu: uczestnicy Civit Up! Academy organizowanej przez Ambasadę Stanów Zjednoczonych we współpracy z CEO i Fundacją Wspomagania Wsi.

Ludzie mają w życiu różne cele i dążenia. Które z poniższych celów są dla Ciebie najważniejsze?

Uwaga: Wyniki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wybrać trzy cele.

Źródło: *Młodzież 2016* – raport z badania sfinansowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, CBOS, Warszawa 2016, s. 53.

▲ Czy zaskakują cię wyniki sondażu „Młodzież 2016”? Czy taki obraz swoich rówieśników wyniosłeś/ wyniosłaś z rozmów z kolegami/koleżankami? Jeśli nie, o czym to może świadczyć?

Z Ż Y C I A W Z I Ę T E

Co wiedzą i potrafią polscy uczniowie? Jak wypadają na tle rówieśników z innych krajów? Poniżej przedstawiamy najważniejsze wnioski z badań PISA, TIMSS i PIAAC*.

Poziom wiedzy i umiejętności młodych Polaków

- Osiągnięcia polskich 15-latków są powyżej średniej OECD i średniej Unii Europejskiej. W naukach przyrodniczych Polacy zajęli 10 miejsce na 26 krajów Unii Europejskiej biorących udział w badaniu. W czytaniu zajęli 5 miejsce, a w matematyce 8 miejsce. W UE lepsze wyniki w naukach przyrodniczych uzyskali 15-latkowie z Estonii, Finlandii, Słowenii, Niemiec, Holandii i Wielkiej Brytanii. W czytaniu lepsze wyniki od nas uzyskały tylko Finlandia, Irlandia i Estonia.
- Polscy uczniowie nie radzą sobie z testem na komputerze tak dobrze, jak ich rówieśnicy w krajach OECD. Wyniki badań wskazują na znaczne braki w umiejętnościach cyfrowych naszych 15-latków.
- W gimnazjum chłopcy uzyskali lepsze wyniki w matematyce i naukach przyrodniczych, podobnie jak w większości krajów OECD i UE. W czytaniu znacznie lepsze wyniki mają dziewczęta. Szczególnie duża jest przewaga dziewcząt w czytaniu wśród uczniów słabszych, gdzie znacznie więcej chłopców nie osiąga podstawowego poziomu umiejętności.

* Badania PISA i TIMSS to największe badania umiejętności uczniów na świecie. Swoim zasięgiem obejmują wszystkie rozwinięte gospodarki świata. Badanie PIAAC to jedyne międzynarodowe badanie umiejętności dorosłych.

- *Młodzi Polacy posiadają umiejętności na poziomie wyższym niż średnia europejska. Polacy w wieku 16-19 lat posiadają umiejętności czytania ze zrozumieniem znacząco wyższe niż średnio w Europie, a pod względem umiejętności matematycznych są blisko tej średniej.*
- *Umiejętności dorosłych Polaków nie różnią się od średniej europejskiej lub są poniżej niej. Dorosli Polacy szczególnie słabo wypadają w zakresie umiejętności matematycznych.*

Jakość edukacji, kontynuowanie nauki i dalsza kariera

- *Poziom wiedzy i umiejętności polskich uczniów jest coraz wyższy, ale powszechność studiów wyższych powoduje (...), że średni poziom umiejętności studentów spadł do 580–590 punktów.*
- *Dodatkowe badania na rynku pracy pokazują, że uczniowie, którzy mieli szansę uczęszczania do gimnazjum mają przeciętnie 2–3% wyższe prawdopodobieństwo znalezienia zatrudnienia i zarabiają o 3–4% więcej niż osoby, które spędziły 8 lat w szkole podstawowej.*
- *Polscy 15-latkowie rzadziej niż ich rówieśnicy z innych państw widzą siebie jako inżynierów i pracowników związanych z badaniami naukowymi w zakresie nauk ścisłych i o życiu. Tylko 6,4% planuje taką karierę w Polsce w porównaniu ze średnio 7,6% uczniów w Unii Europejskiej. Tylko 1,4% 15-latków, w tym niemal wyłącznie chłopcy, oczekuje, że będzie pracować w branży ICT. Zawody medyczne są wśród polskich uczniów częściej wskazywane jako oczekiwana ścieżka kariery, niż zawody inżynierskie.*
- *Nawet bardzo zdolni 15-latkowie rzadziej planują karierę związaną z naukami przyrodniczymi. Wśród zdolnych polskich uczniów tylko co trzeci planuje taką karierę w porównaniu z ponad 40% średnio w UE.*

Marek Smulczyk, *Polscy uczniowie w badaniach międzynarodowych 2017*, 9 maja 2017 [dostęp: 17 grudnia 2018], <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/3851-polscy-uczniowie-w-badaniach-miedzynarodowych-2017>

POLITYCZNIE NIEUFNI*

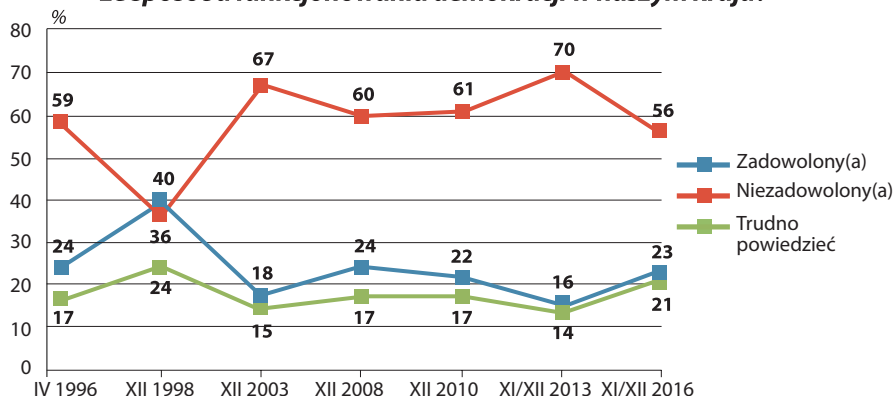
Podobnie jak ich zachodni rówieśnicy, młodzi Polacy nie mają zaufania do zinstytucjonalizowanych form uczestnictwa w życiu publicznym. **Niechęć do polityki** znajduje odzwierciedlenie w nikłej obecności młodych w partiach politycznych i związkach zawodowych czy nawet – choć w mniejszym stopniu – w różnego rodzaju stowarzyszeniach. Nie oznacza to jednak zupełnej bierności – młodzi chętnie angażują się w krótkotrwałe, **nieformalne przedsięwzięcia**, nierzadko wykorzystując do ich organizowania nowoczesne technologie. Dobrym przykładem takiej metody działania mogą być zarówno **akcje charytatywne** (przede wszystkim Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy), jak i wielotysięczne białe marsze, które po śmierci Jana Pawła II przeszły ulicami wielu polskich miast, a także marsze milczenia przeciw przemocy po spektakularnych zabójstwach dokonanych przez młodocianych bandytów.

Trzeba jednak podkreślić, że poziom niechęci do elit politycznych i całego systemu politycznego jest w Polsce znacznie wyższy niż w społeczeństwach Europy Zachodniej. Poparcie młodych Polaków dla demokracji wydaje się czysto deklaratywne, można bowiem przypuszczać, że forma rządu jest im właściwie obojętna. W dodatku wraz z wiekiem daje się

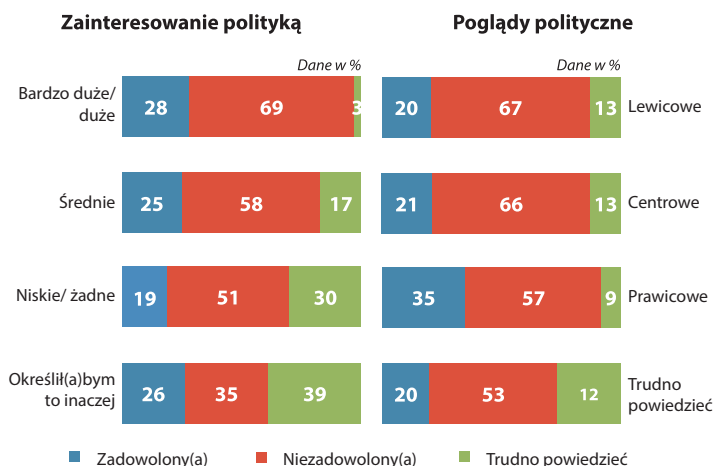
* Autorem tego tekstu jest Tomasz Merta.

zaobserwować przyrost zniechęcenia – czternastolatki wiążą z demokracją pewne nadzieje, mają też dość silną motywację do obywatelskiego zaangażowania, czego nie dałoby się już powiedzieć o większości osiemnastolatków. Jest bardzo prawdopodobne, że wiąże się to ze sposobem postrzegania państwa – młodzi Polacy mają wobec niego bardzo **duże oczekiwania** (przede wszystkim socjalne), a równocześnie niezwykle krytycznie oceniają jego funkcjonowanie. Socjologów martwi jednak nie tyle siła tego krytycyzmu, ile to, że nie popycha on młodych do angażowania się w różne projekty naprawy państwa (choćby na poziomie lokalnym), ale wręcz przeciwnie – **nasila ich bierność** i wolę wycofania się w domowe zacisze. Trudno dzisiaj przewidzieć, czy ta niekorzystna tendencja ulegnie z czasem odwróceniu, pewne jest tylko, że bierni obywatele to dla demokratycznego społeczeństwa trudny problem i wielkie wyzwanie, którego w żadnym razie nie wolno zlekceważyć.

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jesteś zadowolony(a) czy niezadowolony(a) ze sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju?

Źródło: Młodzież 2016 – raport z badania sfinansowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, CBOS, Warszawa 2016, s. 93.

Źródło: Młodzież 2016 – raport z badania sfinansowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, CBOS, Warszawa 2016, s. 84-86.

▲ Na podstawie wykresów powyżej opisz stosunek młodych Polaków do polskiej demokracji oraz polityki.

„Ach, ta dzisiejsza młodzież...” – mówią często starsi ludzie, dodając: „W moich czasach to było nie do pomyślenia”. Mówią to oczywiście do osób w swoim wieku, bo zagaić rozmowę z nastolatkiem często się boją. A może nie wierzą, że z nastolatkiem z kolczykiem w uchu i tatuażem można normalnie rozmawiać? Może każdy hałas biorą za objaw agresji, a każdą ekstrawagancję w ubraniu za „wykolejenie”?

Z badań socjologów wynika, że niechęć młodych Polaków i Polek do polityki i obywatelskiego zaangażowania nasila się wraz z wiekiem – jak sądzisz, jakie mogą być przyczyny tego zjawiska?

MŁODOŚĆ NIEWOLNA OD PROBLEMÓW

Starsi ludzie dość zgodnie twierdzą, że ich młodość – jeśli akurat nie przypadła na czas wojny – była najpiękniejszym okresem w życiu. Wielu młodym ludziom jawi się ona jednak – kiedy myślą o niej jeszcze bez nostalgii – jako pasmo frustracji i niepowodzeń, problemów w ich przekonaniu nie do rozwiązania: w szkole, w rodzinie, w miłości.

Kłopoty w relacjach z rodzicami przynależą niejako do wieku dorastania, dużym problemem ostatnich lat (według niektórych wręcz plagą) stała się w Polsce przemoc szkolna. Badania pokazują, że wśród uczniów starszych klas jest ona rzadsza niż w ostatnich latach szkoły podstawowej i gimnazjum, ale też prześladowani uczniowie w nowej szkole dość często dziedziczą status kozła ofiarnego. Najwięcej zależy tu od reakcji – albo jej braku – otoczenia rówieśników, **świadków przemocy**, dla ich pokłasku szkolni prowodyrzy dręczą swoje ofiary. Jeśli ktoś zdecydowanie stanie w obronie kolegów, może przerwać cały proceder!

Te i inne problemy sprawiają, że młodzi niepokojąco szybko sięgają po używki zastrzeżone dla dorosłych. Podczas gdy starsze pokolenie, zapewne w niemałej mierze pod wpływem intensywnej kampanii w mediach, rzuca palenie, wśród młodych ludzi ponownie zapanowała moda na papierosy. Z alkoholem jest nieco inaczej: przez pierwsze lata transformacji jego spożycie w Polsce znacząco spadło, ale w ostatnich kilkunastu latach zaczęło znowu szybko rosnąć i młodzież wpisuje się w ten trend – niestety pierwszy kontakt z alkoholem ma już w wieku 14–15 lat. Jeszcze większym problemem są narkotyki. Są one tą patologią życia społecznego, która w największym stopniu dotyka właśnie młodzież. Poważnym problemem są również tzw. **dopalacze**, zażywanie których grozi nie tylko utratą zdrowia, ale może też prowadzić do śmierci (w 2018 roku w Polsce zmarło 65 osób). Nic dziwnego, że psychiatrzy i psycholodzy bardzo źle oceniają **zdrowie psychiczne** młodych Polaków; szacują, że nawet co czwarty z nich potrzebuje ich pomocy.

W ocenie specjalistów nie lepiej wygląda **stan zdrowia fizycznego** młodych Polaków. Nadwagę ma już ok. 30% z nich (niewielka to pociecha, że w innych rozwiniętych krajach jest podobnie), a na kłopoty z kręgosłupem skarży się ponad 60% uczniów!

▲ „Krzywo weszło – zmień ustawienia” to ogólnopolska kampania społeczna promująca zdrowe postawy wśród młodych ludzi i przestrzegająca przed dopalaczami i narkotykami. Jak sądzisz, co należałoby zrobić, aby taka kampania była skuteczna?

Polskie dzieci tyją najszybciej w Europie. Diagnoza tego stanu jest prosta: za mało ruchu, za dużo siedzenia przed ekranem komputera. A od stukania w smartfona wielu młodych ludzi ma już tzw. esemesową szyję (na pewno wiecie, o czym mowa). W ostatnich kilkunastu latach znacznie zmalało zainteresowanie sportem; absencja na lekcjach wychowania fizycznego – kiedyś ulubionego przedmiotu szkolnego – jest największa ze wszystkich przedmiotów. I jest to plaga, która dotyka nie tylko dzieci wielkomiejskie, ale równo całą Polskę.

Nawet osobiste tragedie mają zawsze miejsce w społecznym kontekście. Na początku XXI wieku nie jest on jednak dla polskiej młodzieży tak niesprzyjający, jak kilkanaście lat temu. Mimo głębokiego konfliktu politycznego, Polska ciągle się rozwija i poziomem możliwości dorównała już najbiedniejszym państwom tzw. starej Unii. Z racji **niżu demograficznego** maturzyści nie muszą już obawiać się konkurencji na wyższe uczelnie, chyba że wybiorą kierunki cieszące się zainteresowaniem, a tym, którzy zakończą edukację na szkole ponadpodstawowej, nie grozi już właściwie bezrobocie (będzie o tym mowa w rozdziale o współczesnej Polsce). Pokolenie zapracowanych rodziców skarży się często, że niewdzięczna młodzież nie potrafi docenić tego, co od nich dostała.

Z Ż Y C I A W Z I Ę T E

Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne opublikowało wyniki badań, które prawdopodobnie nikogo nie zaskoczą, ale potwierdzają niepokojącą tendencję zauważalną wśród nastolatków: media społecznościowe i wiadomości tekstowe praktycznie wyparły codzienną lekturę książek i czasopism.

Profesorowie psychologii Jean Twenge, Gabrielle Martin i Brian Spitzberg z Uniwersytetu Stanowego w San Diego przeanalizowali dane zebrane w ramach trwającego od 1975 roku projektu „Monitoring the Future”, skupiając się na nawykach czytelniczych uczniów. Jak się okazuje, od 1976 do 2016 roku zaszła w tym obszarze radykalna zmiana.

W połowie lat siedemdziesiątych XX wieku codzienne czytanie książek lub czasopism deklarowało 60% nastolatków, cztery dekady później robiło to jedynie 16%. Co trzeci uczeń w USA w 2016 roku nie przeczytał żadnej książki dla przyjemności. W tym samym roku 82% nastolatków każdego dnia odwiedzało takie portale społecznościowe, jak Facebook, Twitter czy Instagram.

Spadek czytelnictwa książek i tradycyjnych mediów wśród młodzieży jest widoczny od wczesnych lat osiemdziesiątych, a wyraźnie przyspieszył w połowie pierwszej dekady XX wieku, kiedy to smartfony i szerokopasmowy internet stały się powszechnie dostępne. Ilość czasu spędzana przez nastolatków przed ekranami wzrosła w ciągu czterech dekad trzykrotnie. Obecnie 12-klasiści (czyli uczniowie w wieku 17–18 lat) spędzają dziennie z mediami cyfrowymi około sześć godzin swego wolnego czasu, 10-klasiści (w wieku 15–16 lat) poświęcają na to pięć godzin, a 8-klasiści (13–14 lat) – cztery godziny.

Naukowcy uważają, że trendy te są ze sobą powiązane. Z danych wynika, że jeśli nastolatek ma godzinę czasu dla siebie, to raczej sięgnie po swojego smartfona czy tablet niż książkę. Można więc powiedzieć, że urządzenia te wypierają tradycyjne media. (...)

Profesor Jean Twenge widzi w rezultatach badania duży problem. Mniej czasu spędzonego na czytaniu przekłada się na gorsze wyniki w nauce, tymczasem korzystanie z mediów społecznościowych może prowadzić do zwiększonej izolacji społecznej i problemów ze zdrowiem psychicznym. Czytanie dłuższych tekstów, jak książki czy artykuły w czasopiśmie, pozwala rozwijać zdolność skupienia uwagi potrzebną do przyswojenia złożonych

pojęć i idei, a także wyrabia umiejętność krytycznego myślenia. Stąd też wśród dzisiejszych nastolatków nie widać potrzeby buntu, wolniej się rozwijają (osiemnastolatki wyglądają i zachowują się jak piętnastolatki), są mniej szczęśliwi (doświadczają niespotykanego poziomu niepokoju, depresji i samotności) i zupełnie nieprzygotowani do dorosłego życia.

Źródło: Nowe wyniki badań wśród nastolatków: media społecznościowe i smsy praktycznie wyparły codzienną lekturę książek, 27 sierpnia 2018

[dostęp: 18 grudnia 2018], <http://booklips.pl/newsy/nowe-wyniki-badan-wsrod-nastolatkow-media-spoecznościowe-i-smsy-praktycznie-wyparły-codzienna-lektura-książek>

Czy wasze obserwacje potwierdzają tezy amerykańskich badaczy? Uzasadnijcie odpowiedź, korzystając też z wyników badań nad czytelnictwem młodych Polaków.

SUBKULTURY MŁODZIEŻOWE*

Subkultura to kultura wyodrębnionej grupy społecznej, której wartości i zwyczaje są odmiennie od dominujących w społeczeństwie. Obecnie pojęcie to jest najczęściej używane w odniesieniu do różnych grup młodzieżowych, kontestujących najbardziej popularne społeczne wzorce zachowań i próbujących różnymi środkami podkreślić swoją odrębność i oryginalność. Niektóre subkultury młodzieżowe przybierają postać **alternatywnego stylu życia**, z odmiennym światopoglądem czy systemem wartości, w większości przypadków członków danej grupy łączy jednak jedynie specyficzny strój, sposób spędzania czasu czy rodzaj słuchanej muzyki.

Jedną z najstarszych subkultur młodzieżowych są **hipisi** – ruch ten narodził się w latach sześćdziesiątych XX wieku w Stanach Zjednoczonych jako wyraz sprzeciwu dzieci z zamożnych rodzin wobec cywilizacji amerykańskiego konsumpcjonizmu. Hipisi, potępiając ekonomiczną rywalizację i dążenie do kariery za wszelką cenę („wyścig szczurów”), głosili hasło budowy **nowej cywilizacji**, opartej na takich wartościach, jak wolność, miłość, pokój i życie w zgodzie z naturą. Wyrazem tych dążeń było tworzenie hipisowskich komun – wspólnot, które miały prowadzić proste i naturalne życie, utrzymując się z uprawy ziemi czy rzemiosła. Swoją odmienną hipisi manifestowali także za pomocą stroju i wyglądu (długie włosy z wpiętymi koralikami czy kwiatami, luźne, kolorowe ubrania, spodnie dzwońny), skąd wzięła się używana czasem nazwa „dzieci kwiaty”.

W latach siedemdziesiątych w Wielkiej Brytanii pojawił się ruch **punków**, którego uczestnicy – inaczej niż hipisi – pochodzili najczęściej z rodzin robotniczych. Łączyło ich przeświadczenie o braku życiowych perspektyw i skazaniu na wegetację na marginesie bogatego świata, dlatego też najbardziej znanym hasłem punków stało się *no future* („nie ma przyszłości”). Sami czuli się jedynie nikomu niepotrzebnymi odpadkami (*punk* to po angielsku „śmieć”), wykluczonymi ze społecznego życia. Najważniejszym sposobem ekspresji ruchu punk stała się muzyka – ostry i prosty *punk rock* mówił o problemach nastolatków, kontestował powszechnie uznane wartości, ośmieszał największe nawet autorytety. Z ruchem punk wiąże się też charakterystyczny ubiór (skórzane kurtki, wysokie buty) i fryzura zwana irokezem.

* Autorem tego tekstu jest Tomasz Merta.

Hipisów i punków uznawała za swych wrogów inna wywodząca się z Wielkiej Brytanii subkultura – **skini** (od ang. *skinhead* – „ogolona głowa”). I w tym przypadku jej powstanie wynikało najprawdopodobniej z poczucia głębokiej frustracji i wykluczenia młodych ludzi z niezamożnych rodzin. Skini bardzo wysoko cenili takie wartości jak **porządek** i **dyscyplina**, zwalczając wszystko, co ich zdaniem mogło prowadzić do anarchizacji życia społecznego (np. manifestujące swoją odmienność mniejszości czy imigrantów). Inspiracji i uzasadnień dla swych agresywnych poczynań szukali często w nacjonalizmie, a nawet – faszyzmie.

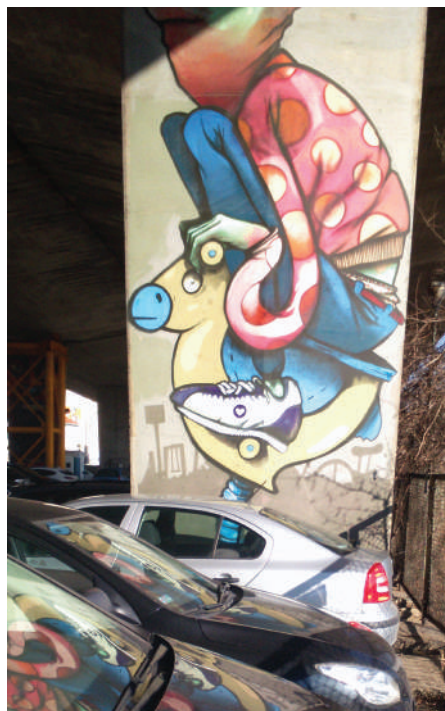
Rastafarianie (Ras Tafari to imię późniejszego cesarza Etiopii Hajle Sellasjego) to emancypacyjny ruch murzyński, który narodził się na Jamajce w latach trzydziestych. Potępiając rasizm, nawoływali do dumy ze swego pochodzenia i kultury oraz do życia w zgodzie z nakazami Boga zwanego przez nich Jah (od Jahwe). Obecnie do idei tego ruchu nawiązują miłośnicy muzyki **reggae**, wywodzącej się z folkloru Jamajki. Rastafarianie często noszą dredy, a także trójkolorowe (czerwono-żółto-zielone) elementy stroju, np. czapeczki.

Wszystkie te subkultury, choć czas ich największej popularności chyba już przeminął, pozostają wciąż aktywne, przyciągając nowych członków. Obok nich pojawiły się jednak zupełnie nowe. Należą do nich np. **skejci** (od ang. *skate*), którzy wyłonili się spośród entuzjastów jazdy na deskorolkach. Charakterystyczny strój skejtów to bluza z kapturem i szerokie spodnie. Za subkultury uważa się także grupy fanów muzyki **techno** (manifestujących swoją odrębność i styl zabawy w czasie parad techno) i **hiphopowców**, których muzyka nawiązuje do brutalnego i radykalnego rapu, wywodzącego się z murzyńskich dzielnic Nowego Jorku.

Niekiedy mówi się także o subkulturach blockersów i kibiców piłkarskich. **Blockersi** to młodzi mieszkańcy blokowisk, których główną rozrywką – z braku pieniędzy bądź aspiracji – jest przesiadywanie na ławce przed blokiem. Ich frustracja staje się czasem przyczyną agresji wobec przypadkowych przechodniów.

Kibice piłkarscy, a właściwie ich najbardziej fanatyczny odłam (tzw. **szalikowcy**), nie porzyskają na dopingowaniu swojej drużyny, ale skupiają się raczej na rywalizacji (przeradzającej się często w brutalną i krwawą walkę) z fanami innych zespołów. **Przemoc** towarzysząca meczom piłki nożnej stanowi poważny problem dla władz i policji, zniechęca także innych ludzi do wizyt na piłkarskich stadionach. Inne znane subkultury to: dresiarze, emo, gitowcy, goci, grafficiarze, ruch grunge, hipsterzy, metalowcy (metale), modsi (mods), raverzy czy rockersi.

Subkultury, choć ich członkowie stanowią jedynie znikomy procent populacji młodych ludzi, przyciągają stale uwagę mediów, a czasem stają się nawet podstawą do wypowiedania ogólnych i zwykle nie bardzo uprawnionych sądów na temat młodzieży, jej hierarchii wartości i celów życia. Z drugiej jednak strony trzeba pamiętać, że niezależnie od znikomej liczebno-

▲ Czy w waszej okolicy działają grafficiarze? Czy znacie przedstawicieli innych subkultur? Część badaczy twierdzi, że subkultury zanikają. Co o tym sądzicie?

ści subkultury silnie oddziałują na nastolatków, bo ta odmienność przyciąga uwagę, drażni, intryguje i fascynuje. Równieży przejmują więc często od członków subkultur elementy stroju, fryzury, sposób mówienia, muzyczne gusty, symbole, a nawet styl życia i poglądy.

- Dlaczego reklamy produktów przeznaczonych dla młodych ludzi tak często odwołują się do motywu dobrej zabawy, przygody czy przyjaźni?
- Dlaczego młodzi ludzie często wycinają swoje inicjały w miejscach o historycznym znaczeniu, licznie odwiedzanych przez turystów? Czy kiedy wrócą tam po wielu latach, nie będą tym faktem – w każdym razie niektórzy z nich – nieco zażenowani?

Nie wierz nikomu po trzydziestce!

hasło rewolty młodzieżowej lat sześćdziesiątych XX wieku

S Ł O W N I C Z E K O B Y W A T E L S K I

SUBKULTURA – kultura grupy społecznej, której normy, wartości i zwyczaje odbiegają od obowiązujących ogół społeczeństwa.

PATOLOGIA SPOŁECZNA – zachowanie rozpoznacone w danym społeczeństwie, ale uznawane za naganne.

SPRAWDŹ SIĘ SAM/SAMA!

- ✓ Jak rozumiesz termin „spieniężenie świadomości”?
- ✓ Jak dorośli oceniają młodzież? Czy zgadzacie się z tymi ocenami? Uzasadnij odpowiedź.
- ✓ Jakie cele i dążenia są dla młodych Polaków i Polek najważniejsze? Dla twoich kolegów i koleżanek? A dla ciebie samego?
- ✓ Scharakteryzuj polskie subkultury młodzieżowe.
- ✓ Sporządź socjologiczny portret polskiej młodzieży. Wykorzystaj tekst i dane z podręcznika oraz innych źródeł.
- ✓ Czy w świetle przytoczonych wyników badań polska młodzież jest dobrze przygotowana do życia w demokratycznym państwie? Uzasadnij odpowiedź.